

Trump's 2020 Budget Rewards The Wealthiest Individuals

Gerald Epstein is Professor of Economics and a founding Co-Director of the Political Economy Research Institute (PERI) at the University of Massachusetts, Amherst.

Donald Trump's 2020 budget proposal represents the wildest version of neoliberalism yet. It is just the latest evidence that the United States has become a plutocracy run by an oligarchical elite bent on destroying the last vestiges of a democratic polity.

Trump's fiscal budget proposal threatens to exacerbate all of the major problems facing the U.S. economy and society today "in order to fund more goodies for the wealthy," according to radical political economist Gerald Epstein. In this interview with *Truthout*, Epstein — the co-director of the Political Economy Research Institute and a professor of economics at the University of Massachusetts at Amherst — discusses why the Trump budget proposal is a blatant power grab, why we need to think about economics beyond GDP growth, and why the U.S. government is incurring more debt that does not even begin to address the problems the country faces.

C.J. Polychroniou: Trump's fiscal 2020 budget proposal, which has been quite fittingly proposed by some critics as "a budget for a sick and declining America,"

includes major cuts across all programs and agencies [with the exception of the military](#), which receives additional increases for defense spending. In your view, what's the logic driving this budget proposal, and what would be the likely consequences for U.S. society and economy if it were to be implemented?

Gerald Epstein: Let me start with the latter part of your question by saying that, if Trump's fiscal 2020 budget proposal were to be implemented, the consequences would be simply *disastrous*. Indeed, the Center on Budget and Policy Priorities (CBPP), a reliable source of information on federal budget and tax policy, has catalogued the ["little shop of horrors"](#) that make up Trump's budget. As you indicated, the budget proposes deep cuts in non-defense discretionary spending (NDD) alongside sizeable increases in military spending. The Trump budget proposes cutting the NDD funding by 11 percent after adjusting for inflation. But the overall cuts on key social programs would be even greater than this, because the Trump budget protects or even increases some categories of NDD. As the CPBB says, the budget proposal increases discretionary funding for Homeland Security by 15 percent, while cutting funding for Health and Human services by 12 percent, Housing and Urban Development by 18 percent and the Environmental Protection Agency by a whopping 31 percent. The budget calls for even deeper cuts in the years after 2020; for example, in 2029, it would lower NDD by about 40 percent below current funding in 2019 adjusted for inflation. The budget would take away medical insurance from millions of people by repealing the Affordable Care Act and making [deep cuts to Medicaid](#). It would also cut many other programs for the poor, including food stamps and housing assistance. Trump proposes all this in order to fund more goodies for the wealthy. According to the CBPP, the budget would extend the 2017 tax breaks for rich individuals, making the very rich and the military industries the major beneficiaries of the budget proposal.

If it were to be implemented (which is unlikely in the current Congress because of control of the House by the Democrats), this budget proposal would solve none of the key outstanding problems facing our economy and society — glaring inequality of income, wealth and life chances; runaway destructive climate change; low wages and incomes for many workers, even those that work full time; crumbling infrastructure, including schools, mass transportation and even highways; and a disastrously expensive and unequal medical system, among many others. And in fact, [the budget proposal] exacerbates many of these problems: wasteful military spending, worsening medical care and glaring and destructive

inequality of income, wealth and power.

In short, this policy would amount to a disaster for the American people.

What is the logic behind it? Good question. A general answer might be that it is designed to perpetuate and strengthen capitalism. But this answer does not really capture the venality and destructiveness of the true logic. I think the logic is the same logic that has motivated Republican and some Democratic budgets for decades: steal as much of the nation's resources as humanly possible and put them in the pockets of a few people that will help to perpetuate this theft by changing the rules of American democracy to keep themselves in power permanently. (See Nancy MacLean's brilliant book, [*Democracy in Chains*](#), which describes this history and the role of right-wing economists in helping to make it a reality.)

Trump is notorious for manufacturing his own facts, and I suspect something like that is also going on with regards to projections for economic growth coming out from the White House. Indeed, the Congressional Budget Office projections for economic growth are much less rosy than those of the "great leader." Is the truth somewhere in the middle, or are the prospects for future economic growth inflated by both sides?

Trump's White House is predicting a growth rate of 3.2 percent in the economy. It is not just the Congressional Budget Office that has predicted a lower number (around 2.5 percent). Other economic forecasters — including the Federal Reserve and a group of Wall Street Journal forecasters — have put the number at 2.7 percent. The consensus is therefore lower than Trump's, but there is a lot of uncertainty in all these forecasts. It could be considerably worse if problems erupted with China's economy, or the trade war with China gets much worse.

But whether it is 3.2 percent or 2.7 percent [growth] is of much less importance than the question of what kind of growth. Growth that is destructive of the environment, that generates stagnant wages or massive inequality, is no better at 3.2 percent than at 2.7 percent. We really have to stop thinking in terms of the simplistic numbers of GDP growth and really start thinking in terms of what is the economy producing, for whom, at what environmental cost, and how the fruits of that growth are shared.

U.S. government debt levels keep rising, and have actually increased by a couple of trillion dollars since Trump took office. Does the U.S. have a government debt problem? And how much more can public debt to GDP ratio rise before we see

negative reactions from private credit markets?

U.S. federal government debt levels have gotten quite high by historical standards and are forecasted to get much, much higher. According to the [Congressional Budget Office](#), the federal government debt held by the public to GDP ratio is expected to reach about 93 percent in 2029, its highest level since the Second World War and to 150 percent of GDP by 2049 — far higher than it has ever been (see [CBPP](#)). Even though such long-term projections should be obviously taken with a big grain of salt, the current trends nonetheless suggest big increases in public debt relative to size of the economy.

You ask if the U.S. has a public debt problem and what the limits are to the accumulation of public debt. These are important questions and the answers are murky. Unlike deficit hawks who have wrongly claimed there is a hard cliff at 90 percent debt levels or Modern Money Theorists (MMT) who imply that no level is too high, the answer is that the closer the level gets to highs never seen before in the U.S., the more likely there could be unforeseen difficulties coming from global financial markets. In short, the policies are riskier.

Now taking more risks might be well worth it if the policies that are creating the higher and higher debt are actually creating social and economic goods for the U.S. But if the policies are only redistributing income and wealth to the already wealthy, while failing to address the serious problems facing the U.S. economy and society, then the increases in debt are incurring more and more risks without providing any benefits, and indeed, by fostering environmental destruction and other ills, they are producing even worse than zero benefits.

In sum, these debt levels measured in government debt securities and dollars and cents can thus create uncertainty and lead to problems.

But it is important not to let these financial figures distract us from the more substantial debts our society is incurring as we avoid dealing with our serious problems, partly because of the corrosive policies pursued by the Republicans and Trump administration (with occasional assists from corporate/neoliberal Democrats).

What are these *real* debts? Here are just a few examples:

Economist [Robert Pollin](#) has estimated that we need to invest a minimum of 2 to 2.5 percent of GDP over the next 30 years to stabilize the climate. Every year that we do not invest this amount, we are incurring this debt, or even more, since each year we do not deal with it, the problem becomes more costly. With the U.S. GDP

at about \$20 trillion, this means that every year that we do not invest enough, we incur a debt, say of roughly \$400 billion to \$450 billion.

The American Society of Civil Engineers estimates that efforts to address infrastructure needs have a shortfall of \$4.5 trillion over the next 10 years, which amounts to another \$450 billion a year of debt we are incurring. This is a real debt we are incurring.

What about education? It is well known that educational achievement in the U.S. is behind those countries with a comparable standard of living. It would cost billions of investment dollars every year to catch up.

These are just examples of the real debts we are incurring every year, but unlike the national debt, these tend to be hidden and ignored.

The upshot is that we have to keep our eyes on two types of debt: the government's financial debt as it goes into uncharted heights for the U.S., due primarily to wasteful and dangerous military spending; and tax cuts for the wealthy. The financial debts also stem from production decisions made by capitalists to buy back their own stock, rather than investing in their companies — stock buybacks and financialization. There are other factors harming our productive capacity as well, such as excessive foreign investment in certain manufacturing industries by multinational corporations.

But then there are the very important “real debts” we are incurring ... the failure to invest in our society as in the examples cited above. The real investment failures are often more important; but as the financial debt rises into uncharted territory, it raises risks and could become a problem as well because of the financial nature of our economy.

It is important to keep in mind that the sad risks of the financial debt the U.S. government is incurring is being created without even putting a dent in the real problems we face. It raises financial risks while not investing a dime to reduce the real debts our society accumulates every year.

The United States of today is not simply in an apparently irreversible state of decline, but seems to have become something of a “failed state.” In your view, what will it take to introduce a prosperous, equitable and sustainable socioeconomic order?

It is, of course, impossible to answer this question. But we can start by looking at the real proposals that have been put forward by progressive presidential candidates and politicians, such as Bernie Sanders, Elizabeth Warren and

Alexandria Ocasio-Cortez. These proposals include Medicare for All, a Green New Deal, universal child care, a \$15 minimum wage, a full employment policy. For the first time in decades, we have a set of policies that provide a basis for discussion, and progressives running for election and moving legislation, that could, if implemented, make a big difference in the problems you identify. We don't necessarily have all the solutions, but many of these proposals provide a great start.

Donald Trump's 2020 budget proposal represents the wildest version of neoliberalism yet. It is just the latest evidence that the United States has become a plutocracy run by an oligarchical elite bent on destroying the last vestiges of a democratic polity.

Trump's fiscal budget proposal threatens to exacerbate all of the major problems facing the U.S. economy and society today "in order to fund more goodies for the wealthy," according to radical political economist Gerald Epstein. In this interview with Truthout, Epstein — the co-director of the Political Economy Research Institute and a professor of economics at the University of Massachusetts at Amherst — discusses why the Trump budget proposal is a blatant power grab, why we need to think about economics beyond GDP growth, and why the U.S. government is incurring more debt that does not even begin to address the problems the country faces.

C.J. Polychroniou: Trump's fiscal 2020 budget proposal, which has been quite fittingly proposed by some critics as "a budget for a sick and declining America," includes major cuts across all programs and agencies with the exception of the military, which receives additional increases for defense spending. In your view, what's the logic driving this budget proposal, and what would be the likely consequences for U.S. society and economy if it were to be implemented?

Don't miss a beat

Get the latest news and thought-provoking analysis from Truthout.

Your Email

name@email.com

SUBSCRIBE

Gerald Epstein: Let me start with the latter part of your question by saying that, if Trump's fiscal 2020 budget proposal were to be implemented, the consequences

would be simply disastrous. Indeed, the Center on Budget and Policy Priorities (CBPP), a reliable source of information on federal budget and tax policy, has catalogued the “little shop of horrors” that make up Trump’s budget. As you indicated, the budget proposes deep cuts in non-defense discretionary spending (NDD) alongside sizeable increases in military spending. The Trump budget proposes cutting the NDD funding by 11 percent after adjusting for inflation. But the overall cuts on key social programs would be even greater than this, because the Trump budget protects or even increases some categories of NDD. As the CPBB says, the budget proposal increases discretionary funding for Homeland Security by 15 percent, while cutting funding for Health and Human services by 12 percent, Housing and Urban Development by 18 percent and the Environmental Protection Agency by a whopping 31 percent. The budget calls for even deeper cuts in the years after 2020; for example, in 2029, it would lower NDD by about 40 percent below current funding in 2019 adjusted for inflation. The budget would take away medical insurance from millions of people by repealing the Affordable Care Act and making deep cuts to Medicaid. It would also cut many other programs for the poor, including food stamps and housing assistance. Trump proposes all this in order to fund more goodies for the wealthy. According to the CBPP, the budget would extend the 2017 tax breaks for rich individuals, making the very rich and the military industries the major beneficiaries of the budget proposal.

If it were to be implemented (which is unlikely in the current Congress because of control of the House by the Democrats), this budget proposal would solve none of the key outstanding problems facing our economy and society — glaring inequality of income, wealth and life chances; runaway destructive climate change; low wages and incomes for many workers, even those that work full time; crumbling infrastructure, including schools, mass transportation and even highways; and a disastrously expensive and unequal medical system, among many others. And in fact, [the budget proposal] exacerbates many of these problems: wasteful military spending, worsening medical care and glaring and destructive inequality of income, wealth and power.

In short, this policy would amount to a disaster for the American people.

The budget calls for even deeper cuts in the years after 2020.

What is the logic behind it? Good question. A general answer might be that it is designed to perpetuate and strengthen capitalism. But this answer does not really

capture the venality and destructiveness of the true logic. I think the logic is the same logic that has motivated Republican and some Democratic budgets for decades: steal as much of the nation's resources as humanly possible and put them in the pockets of a few people that will help to perpetuate this theft by changing the rules of American democracy to keep themselves in power permanently. (See Nancy MacLean's brilliant book, *Democracy in Chains*, which describes this history and the role of right-wing economists in helping to make it a reality.)

Trump is notorious for manufacturing his own facts, and I suspect something like that is also going on with regards to projections for economic growth coming out from the White House. Indeed, the Congressional Budget Office projections for economic growth are much less rosy than those of the "great leader." Is the truth somewhere in the middle, or are the prospects for future economic growth inflated by both sides?

Trump's White House is predicting a growth rate of 3.2 percent in the economy. It is not just the Congressional Budget Office that has predicted a lower number (around 2.5 percent). Other economic forecasters — including the Federal Reserve and a group of Wall Street Journal forecasters — have put the number at 2.7 percent. The consensus is therefore lower than Trump's, but there is a lot of uncertainty in all these forecasts. It could be considerably worse if problems erupted with China's economy, or the trade war with China gets much worse.

But whether it is 3.2 percent or 2.7 percent [growth] is of much less importance than the question of what kind of growth. Growth that is destructive of the environment, that generates stagnant wages or massive inequality, is no better at 3.2 percent than at 2.7 percent. We really have to stop thinking in terms of the simplistic numbers of GDP growth and really start thinking in terms of what is the economy producing, for whom, at what environmental cost, and how the fruits of that growth are shared.

U.S. government debt levels keep rising, and have actually increased by a couple of trillion dollars since Trump took office. Does the U.S. have a government debt problem? And how much more can public debt to GDP ratio rise before we see negative reactions from private credit markets?

U.S. federal government debt levels have gotten quite high by historical

standards and are forecasted to get much, much higher. According to the Congressional Budget Office, the federal government debt held by the public to GDP ratio is expected to reach about 93 percent in 2029, its highest level since the Second World War and to 150 percent of GDP by 2049 — far higher than it has ever been (see CBPP). Even though such long-term projections should be obviously taken with a big grain of salt, the current trends nonetheless suggest big increases in public debt relative to size of the economy.

The budget would extend the 2017 tax breaks for rich individuals, making the very rich and the military industries the major beneficiaries of the budget proposal.

You ask if the U.S. has a public debt problem and what the limits are to the accumulation of public debt. These are important questions and the answers are murky. Unlike deficit hawks who have wrongly claimed there is a hard cliff at 90 percent debt levels or Modern Money Theorists (MMT) who imply that no level is too high, the answer is that the closer the level gets to highs never seen before in the U.S., the more likely there could be unforeseen difficulties coming from global financial markets. In short, the policies are riskier.

Now taking more risks might be well worth it if the policies that are creating the higher and higher debt are actually creating social and economic goods for the U.S. But if the policies are only redistributing income and wealth to the already wealthy, while failing to address the serious problems facing the U.S. economy and society, then the increases in debt are incurring more and more risks without providing any benefits, and indeed, by fostering environmental destruction and other ills, they are producing even worse than zero benefits.

In sum, these debt levels measured in government debt securities and dollars and cents can thus create uncertainty and lead to problems.

But it is important not to let these financial figures distract us from the more substantial debts our society is incurring as we avoid dealing with our serious problems, partly because of the corrosive policies pursued by the Republicans and Trump administration (with occasional assists from corporate/neoliberal Democrats).

What are these real debts? Here are just a few examples:

Economist Robert Pollin has estimated that we need to invest a minimum of 2 to

2.5 percent of GDP over the next 30 years to stabilize the climate. Every year that we do not invest this amount, we are incurring this debt, or even more, since each year we do not deal with it, the problem becomes more costly. With the U.S. GDP at about \$20 trillion, this means that every year that we do not invest enough, we incur a debt, say of roughly \$400 billion to \$450 billion.

The American Society of Civil Engineers estimates that efforts to address infrastructure needs have a shortfall of \$4.5 trillion over the next 10 years, which amounts to another \$450 billion a year of debt we are incurring. This is a real debt we are incurring.

What about education? It is well known that educational achievement in the U.S. is behind those countries with a comparable standard of living. It would cost billions of investment dollars every year to catch up.

These are just examples of the real debts we are incurring every year, but unlike the national debt, these tend to be hidden and ignored.

The upshot is that we have to keep our eyes on two types of debt: the government's financial debt as it goes into uncharted heights for the U.S., due primarily to wasteful and dangerous military spending; and tax cuts for the wealthy. The financial debts also stem from production decisions made by capitalists to buy back their own stock, rather than investing in their companies — stock buybacks and financialization. There are other factors harming our productive capacity as well, such as excessive foreign investment in certain manufacturing industries by multinational corporations.

The financial debt the U.S. government is incurring is being created without even putting a dent in the real problems we face.

But then there are the very important “real debts” we are incurring ... the failure to invest in our society as in the examples cited above. The real investment failures are often more important; but as the financial debt rises into uncharted territory, it raises risks and could become a problem as well because of the financial nature of our economy.

It is important to keep in mind that the sad risks of the financial debt the U.S. government is incurring is being created without even putting a dent in the real problems we face. It raises financial risks while not investing a dime to reduce the real debts our society accumulates every year.

The United States of today is not simply in an apparently irreversible state of decline, but seems to have become something of a “failed state.” In your view, what will it take to introduce a prosperous, equitable and sustainable socioeconomic order?

It is, of course, impossible to answer this question. But we can start by looking at the real proposals that have been put forward by progressive presidential candidates and politicians, such as Bernie Sanders, Elizabeth Warren and Alexandria Ocasio-Cortez. These proposals include Medicare for All, a Green New Deal, universal child care, a \$15 minimum wage, a full employment policy. For the first time in decades, we have a set of policies that provide a basis for discussion, and progressives running for election and moving legislation, that could, if implemented, make a big difference in the problems you identify. We don't necessarily have all the solutions, but many of these proposals provide a great start.

[Copyright © Truthout. May not be reprinted without permission.](#)

C.J. Polychroniou is a political economist/political scientist who has taught and worked in universities and research centers in Europe and the United States. His main research interests are in European economic integration, globalization, the political economy of the United States and the deconstruction of neoliberalism's politico-economic project. He is a regular contributor to Truthout as well as a member of Truthout's Public Intellectual Project. He has published several books and his articles have appeared in a variety of journals, magazines, newspapers and popular news websites. Many of his publications have been translated into several foreign languages, including Croatian, French, Greek, Italian, Portuguese, Spanish and Turkish. He is the author of [Optimism Over Despair: Noam Chomsky On Capitalism, Empire, and Social Change](#), an anthology of interviews with Chomsky originally published at Truthout and collected by Haymarket Books.

Evangelischer Kirchenbote ~ In den Niederlanden untergetaucht

Auch ihr Versteck wurde verraten, die Familie deportiert: Paula Bermann. Foto: Verlag

Paula Bermann und Anne Frank verbindet manches: Mehr als Tagebücher und der Tod in Bergen-Belsen

Der Name von Paulina van Es-Bermann findet sich auf einer Liste mit weiteren 102000 Namen von Juden aus den Niederlanden, die der Judenverfolgung zum Opfer fielen. Auch Anne Frank, das jüdische Mädchen aus Frankfurt, dessen weltweit verbreiteten Tagebuchaufzeichnungen aus dem Hinterhaus der Amsterdamer Prinsengracht sie zum Sinnbild für die Millionen jüdischen Opfer des Nationalsozialismus werden ließ, ist dort aufgenommen: im 42 Bände umfassenden Gedenkbuch für die niederländischen Opfer des Zweiten Weltkriegs.

Paula Bermann und Anne Frank verbindet manches. Beide Frauen stammen aus Deutschland, beider Familien sind während der deutschen Besatzung der Niederlande untergetaucht, die Verstecke wurden verraten, die Familien deportiert. Beide haben Tagebuch geführt. Im Abstand von wenigen Wochen finden Paula und Anne 1945 den Tod im Konzentrationslager Bergen-Belsen. Paula Bermann starb mit 49 Jahren, Anne Frank, die in diesem Jahr 90 Jahre würde, wurde gerade 15 Jahre alt.

Mehr als 70 Jahre nach Kriegsende ist in den Niederlanden kürzlich das Tagebuch der im westpfälzischen Konken geborenen Jüdin Paula Bermann veröffentlicht

worden. Die Aufzeichnungen über die Kriegsjahre 1940 bis 1944 tragen den Titel „Deze ontspoorde wereld“ (Diese entgleiste Welt). Fast vier Jahre notiert sie darin Empfindungen, Erlebnisse, Ängste und Hoffnungen, die sie in den bedrückenden Kriegsjahren bewegen. Sie macht nicht jeden Tag Eintragungen, manchmal liegen Wochen zwischen den Einträgen. Im März 1944 werden die Bermanns und Tochter Inge verhaftet und nach Bergen-Belsen deportiert. Wenige Wochen vor der Befreiung des Konzentrationslagers sterben die Eheleute Paula und Coen, ihre Kinder Hans, Inge und Sonja überleben.

Weiterlesen: <http://www.evangelischer-kirchenbote.de/in-den-niederlanden-untergetaucht/>

Workplace Surveillance Is Central To Capitalist Exploitation

*Ivan Manokha -
Centre for
Technology and
Global Affairs -
University of
Oxford*

Surveillance of employees in the workplace through the use of advanced technology represents the latest phase in the long history of capitalism to maintain control of workers and to increase productivity through intensified forms of exploitation. Is [surveillance capitalism](#) an updated version of Big Brother or

something even more sinister? Does it really increase productivity? Are workers accepting of surveillance? And how do we ensure that surveillance capitalism does not completely wipe out privacy and individual rights? In this exclusive *Truthout* interview, Ivan Manokha, a lecturer at Oxford University and a leading scholar in surveillance studies, offers penetrating insights into the above questions.

C.J. Polychroniou: In the age of flexible capitalism, surveillance technologies have become extremely widespread among advanced capitalist societies, with as yet unclear implications. In your view, what is the primary aim and function of the new spying and surveillance technologies?

Ivan Manokha: The key distinguishing feature of capitalism is the existence of a labor market, i.e. in capitalism human labor is commodified — it is bought and sold in a market place. From the point of view of employers, purchasing labor represents a production cost, and their objective is to make sure that it is utilized to the maximum of its productive potential. This, in turn, requires surveillance and it may be observed that capitalism as a socioeconomic system has always involved workplace surveillance for this reason.

It is actually misleading to use the term “surveillance capitalism” following, in particular, the work of Shoshana Zuboff, now widely employed to refer to the current phase of capitalism with new — digital and biometric — technologies entering the workplace. Capitalism has always been “surveillance capitalism” because in this system the main objective of any business activity is to maximize profits — to make sure that the resources purchased and employed — including labor — are used with the maximum efficiency.

The function of new technologies, as this has always been the case with respect to workplace surveillance, is to seek to maximize worker productivity. This may be achieved in two ways: by extending the amount of time that employees work (e.g. by reducing the duration of breaks, by extending hours of work in the workplace or encouraging employees to work from home after the end of the working day, etc.), or by intensifying the labor process (the speed with which workers move, the number of tasks they complete per unit of times, etc.).

Modern workplace surveillance technologies have the potential to enable employers to do both: to monitor more precisely and continuously the time employees spend to actually work, including the timing of lunch and toilet breaks,

as well as to better scrutinize and measure their performance (continuously measuring output, developing performance scoring systems and rankings, etc.).

Here a special mention needs to be made of the so-called “platform labor” — the rise of different digital platforms that bring together clients and “independent contractors,” the euphemism platforms use to refer to their laborers and service providers. They do not know their workers and have to rely on various indicators of performance to measure and compare their productivity, and the central role here is played by customers who perform the role of proxy managers — they evaluate and rank the performance of workers (e.g. of Uber drivers, of cleaners of TaskRabbit, etc.). In short, new workplace surveillance technology is used to improve the capacity of employers to monitor employees, something that they have always done.

How do they differ from past workplace surveillance, and even from surveillance techniques under authoritarian and former communist regimes?

The main difference resides in the shift from surveillance based on the “gaze” — on the capacity of supervisors, foremen, managers, etc. to visually monitor workers — to surveillance that is digitalized, i.e. that goes beyond the “gaze” and involves the collection of all kinds of data. This shift greatly enhances the capacity of employers to monitor employees. Thus, if in the past workplace surveillance was limited to the time that supervisors were actually looking at workers, today the use of different types of new equipment (RFID badges, handheld devices carried by employees, and even implanted microchips) makes surveillance continuous.

In addition, the data may be processed in real time and managers on their KPI [key performance indicators] screens may see not only the productivity of each employee, but his or her ranking in comparison to others. For employees this means that there is no breathing time and there is no place to hide — everything may be monitored, recorded, processed and analyzed.

Concerning the second part of the question, there is indeed an Orwellian aspect to it in that new means of workplace surveillance make it totalizing — literally every move of an employee may be surveilled and, what is more, transformed into digital data that may be analyzed in ways that workers do not control and do not know of (e.g., what kind of algorithm is used to calculate performance, what is involved in the construction of a historical trajectory of performance, how will the

results be used by managers, etc.). Thus, there is indeed a certain similarity with secret services in authoritarian societies, particularly the totalizing nature of surveillance and a high degree of arbitrariness that may be involved in treating and using the information obtained.

At the same time, let us note once again that this in itself is hardly new; it has always been the case that “democracy ended at the factory gate”; what has changed is the means and the degree to which workplace surveillance may be enhanced by new technologies.

Do the new surveillance technologies increase productivity?

No general definitive conclusion may be reached; what is required is a concrete empirical analysis of each particular technology in each particular industry. What we may observe, however, is that in many industries workers are pushed to the limit of their physical and mental capacities. For example, warehouse pickers at Amazon have only a few seconds to find an item, pick it, and then immediately run to fetch another one, and so on, having to walk over 20 kilometers each day.

Going back to the distinction between extending working hours and intensifying the work as a means of increasing performance, it is clear that new technologies do enhance the ability of employees to do the former, and I would say that may, in many cases, also contribute to the latter. This, however, comes at a price of worker exhaustion, both physical and mental, and may lead to burnouts, depressions or illnesses related to stress.

Is surveillance a value-neutral activity that may be used for good and bad purposes, or is it always problematic?

It is common to cite Melvin Kranzberg’s dictum that “technology is neither good nor bad; nor is it neutral” with reference to technological innovations, and to add that it all depends on the context and the use to which they are put. Surveillance technologies are no exception. They may be enabling and liberating (e.g., using wearable technology to locate miners unable to get back to the surface after an accident, monitoring health of patients at a distance, [filming police brutality](#), etc.), but they may also be used to increase subjugation, oppression and exploitation.

What we may say is that, overall, surveillance technology is more likely to serve the [interests of the powerful](#) (because they have bigger capacity and means to put it to use that they desire), be it governments, corporate managers or digital

platforms. In this respect, what is important is to focus not on surveillance technology in the abstract, but on concrete existing power relations and examine how they are affected by new means of surveillance. Thus, when we speak of workplace surveillance, it is undeniable that they have benefited employers and have greatly increased their relative power over employees.

Some recent data seems to indicate that employees are accepting of surveillance. Why would employees accept surveillance, and shouldn't unions make privacy concerns part of the collective agreements?

To begin with, we do not really know whether employees are really OK with it. The fact that they do not openly oppose its deployment and do not organize protests does not necessarily mean that they are willingly accepting it. There may be other reasons for not challenging the introduction of new workplace surveillance technologies (fear of losing a job, of being not well seen by managers, or of simply compromising one's career, etc.). However, it may be suggested that in part the lack of protest may be due to a more general spread of surveillance and data collection in our societies.

We are used to banks gathering data on our transactions and giving us a credit score, to online shops storing our details and targeting us with products that we are likely to purchase based on our profile, to our smartphones tracking our movements, to CCTVs in the streets and biometric passport scanners at airports, etc. Now, such technologies are also present in the workplace and perhaps for many it is just something that seems unavoidable, a phenomenon that is uncontrollable. This, however, is not the case and it is important that unions take this issue seriously and attempt to control the spread of new workplace surveillance technologies.

It is crucial to note that it is not just about individual privacy; modern surveillance usually raises privacy concerns but privacy is indispensable to the exercise of a whole range of other rights (freedom of association, the right to vote, freedom of expression, etc.). The violation of workers' privacy may thus have an impact on their right to be free from discrimination and to have equal career opportunities, and to the right to form trade unions. It is thus important that unions do not underestimate the risks of new workplace surveillance and attempt to at least put certain limits on its use by employers.

About C.J. Polychroniou

C.J. Polychroniou is a political economist/political scientist who has taught and worked in universities and research centers in Europe and the United States. His main research interests are in European economic integration, globalization, the political economy of the United States and the deconstruction of neoliberalism's politico-economic project. He is a regular contributor to *Truthout* as well as a member of *Truthout's* Public Intellectual Project. He has published several books and his articles have appeared in a variety of journals, magazines, newspapers and popular news websites. Many of his publications have been translated into several foreign languages, including Croatian, French, Greek, Italian, Portuguese, Spanish and Turkish. He is the author of [*Optimism Over Despair: Noam Chomsky On Capitalism, Empire, and Social Change*](#), an anthology of interviews with Chomsky originally published at *Truthout* and collected by Haymarket Books.

Previously published: <https://truthout.org/>

René Ros ~ Het onderduikadres van Coen en Paula van Es gevonden

Het onderduikadres: Julianaweg 377,
Jutphaas Foto: René Ros, 2019

Bij het onderzoek naar de 1004 Beemster-militairen kwam *René Ros* van *De Stelling van Amsterdam* de naam Coenraad van Es tegen. Die naam schoot hem weer te binnen toen hij *Deze ontspoorde wereld* las.

‘Door zes aanwijzingen uit het boek te verzamelen en vervolgens on-line te zoeken, heb ik kunnen vaststellen dat het onderduikadres de woning van Jan Kooij (1897-1963) en zijn vrouw Jannetje (1899-1955) in Jutphaas was.’

Zie: <http://www.stelling-amsterdam.nl/nieuwsbrief/2019/nieuwsbrief-475/index.php> (even naar beneden scrollen)

Dat je dat ene boek schrijft waardoor de wereld zich omgooit in zijn slaap - Competitie en eierzucht in het werk van Gerrit Krol

Tekening en omslag

Ingrid Bouws

In de inleiding op zijn roman *Omhelzingen* vertelt Gerrit Krol over zijn ontmoeting met een Poolse filmer die van plan was een film te maken op basis van Nietzsches

idee van de eeuwige terugkeer der dingen. Een ambitieus project, vindt Krol, want dan zal hij niet alleen de ruimte steeds moeten laten terugkeren, maar ook de tijd.

En dat laatste lijkt onmogelijk, want de tijd verloopt in verhalende kunst altijd langs een rechte lijn. Desondanks eindigt de ontmoeting met de afspraak dat zij ieder in hun eigen genre (film en roman) een constructie zullen zien te ontwikkelen voor een verhaal waarin de lineair verlopende tijd wordt omgebogen tot een cyclische tijd.

Of de filmer daar uiteindelijk in slaagt, wordt niet duidelijk, maar erg onder de indruk van het resultaat is de schrijver later niet. Wel is deze tevreden over de constructie van zijn eigen verhaal, omdat hij de lezer daarin via een estafette van tientallen personages aan het eind op een punt heeft laten uitkomen dat direct voorafgaat aan het begin. Telkens als het estafettestokje wordt doorgegeven, laat hij de tijd een sprong maken, vooruit, maar ook (zonder dat de lezer het direct merkt) ook achteruit.

Deze inleiding is in twee opzichten typerend voor de inzet van het werk van Krol: hij is een denkend schrijver die met zijn werk bij voorkeur lastige problemen wil oplossen en hij wil graag de concurrentie of, beter nog, de competitie aangaan met andere vertellende kunstenaars.

Dat Krol die competitie zelfs anoniem aandurft, bleek in 1989, toen hij met het essay *'Onze nationale schaamte'* meedong naar de ECI-prijs voor essays. Ook uit de inhoud van dit essay blijkt zijn behoefte aan competitie: bij zijn antwoord op de vraag *'Gaat het Nederlands teloor?'*, die het uitgangspunt vormde van de prijsvraag, liet Krol zich leiden door de opvatting dat talen zich met elkaar meten, en literaturen dus ook. Concreter: ben je een schrijver uit het enige Europese land zonder literaire Nobelprijswinnaar, dan maak je op voorhand weinig indruk in het buitenland. Krol komt er openlijk voor uit dat dat hem dwarszit; als je als schrijver veroordeeld bent tot dat weinig geprezen taalgebied, zullen erkenning en waardering voor je werk tot dat taalgebied beperkt blijven.

Die frustratie hangt ongetwijfeld samen met zijn wil om als schrijver iets bijzonders te maken, iets van hoog niveau, liefst iets waarmee hij zijn naam voorgoed vestigt, omdat dat nog niet eerder gedaan is. Daarin verschilt hij overigens niet van veel andere schrijvers - of het nu Mallarmé is met het absolute gedicht, Achterberg met het woord dat de dood opheft of Reve met het boek dat alle andere boeken overbodig maakt, menigeen streeft naar een sleuteltekst in de geschiedenis van de wereldliteratuur. Het verschil zit hem vooral hierin dat het

bij Krol ook herhaaldelijk een thema is in zijn werk en dat hij, zoals gezegd, nadrukkelijk de concurrentie met bepaalde schrijvers en bepaalde boeken aangaat. Literatuur is voor hem een competitie waarin je je openlijk met je tegenstanders kunt meten. Het moet Krol dan ook gespeten hebben dat zijn medeprijswinnaars in de ECI-prijsvraag geen bekende schrijvers waren.

Nationale schaamte

Waar die competitie ontbreekt, creëert Krol hem zelf. Zie Omhelzingen. Elders doet hij dat door veel geprezen en vaak succesvolle schrijvers wier thematiek aan de zijne verwant is, te wijzen op de zwakke plekken in hun werk. Maar kritiek is nog geen competitie; dus gaat Krol verder: met de roman of het verhaal waarin hij die kritiek naar voren brengt (of door een personage naar voren laat brengen), wil hij de door hem becommentarieerde schrijver overtroeven. Is het in Omhelzingen nog een onbekende filmer, opvallend vaak zijn zijn rivalen succesvolle, in het Nederlands vertaalde schrijvers, zoals Italo Calvino, Milan Kundera en Michel Houellebecq. In plaats van zich nederig te schikken in '*onze nationale schaamte*', zoekt hij zijn tegenstanders juist eerder in de Champions League dan in de nationale competitie.

Zijn kritische beschouwing over *Kosmische verhalen* van Calvino begint zelfs met een uiteenzetting over het competitieve karakter van literatuur. Anders dan bijvoorbeeld de muziek kent de literatuur geen concoursen of prijsvragen, schrijft hij. Prijzen wel, maar die krijg je als je "zo'n beetje aan de beurt" bent. De schrijvers met wie je je vooral wilt meten, zijn:

[...] schrijvers met wie je affiniteit hebt, inhoudelijk én technisch, die schrijven boeken die jij ook had kunnen schrijven, of niet. Of beter. Met deze soortgenoten zou je wel 's een georganiseerde wedstrijd willen aangaan, in een bepaald genre, over een vastgesteld onderwerp. Een moeilijk onderwerp. Hoe moeilijker des te beter, dan kun je zien wie schrijven kan en wie niet.

Op die competitie neemt hij een voorschot door vervolgens een van Calvino's verhalen in een zijns inziens geschiktere toonsoort te herschrijven. Zo direct is de confrontatie overigens zelden. Kundera bijvoorbeeld becommentarieert hij niet in een essay, maar in een novelle, en wel via het commentaar van de hoofdpersoon. In de novelle Een ongenode gast komt een vreemdeling de rust in het Groningse academische milieu verstoren; de hoofdpersoon merkt op dat deze vreemdeling minder origineel is dan menigeen denkt, omdat hij niet veel meer doet dan de idee van de eeuwige terugkeer van Nietzsche navertellen in de termen van Milan

Kundera's *De ondraaglijke lichtheid van het bestaan*. Via zijn kritiek op de vreemdeling becommentarieert hij ook Kundera, wiens opvattingen hij af doet als "*volslagen onzin*". Kundera komt verder niet meer ter sprake, maar door het slecht te laten aflopen met de vreemdeling, laat Krol indirect zien hoe hij denkt over de opvattingen van Kundera. Daarmee is de wedstrijd Krol-Kundera overigens nog niet afgelopen. Door middel van manipulaties van tijd en ruimte weet Krol ook in deze novelle (die een paar jaar later gevolgd zou worden door de roman *Omhelzingen*) al een literaire vorm te vinden voor het filosofische probleem van Nietzsche.

Krol's visie op Houellebecq komt op twee plaatsen ter sprake: in een column over diens roman *Elementaire deeltjes*, opgenomen in *Een perfecte dag* en andere verhalen, en in de roman *Rondo Veneziano*. In de column prijst hij de roman van Houellebecq wel, maar hij zet vraagtekens bij de wetenschappelijke laag van diens boek.

In *Rondo Veneziano* herhaalt hij dit oordeel. Op het congres waarover in deze roman verteld wordt, zou een zekere dr. M. Welbeke uit Lille optreden, maar wanneer die wegblijft, geeft de hoofdpersoon, Pipper, in de woorden van de eerdere column commentaar op "*Welbekes eerste boek Kleinste deeltjes*". Houellebecq (en Welbeke) heeft volgens Krol (en Pipper) een verkeerde analyse gemaakt van de positie van de natuurwetenschappen in onze cultuur; daardoor is ook zijn blik op de toekomst verkeerd. De vraag hoe lang de natuurwetenschappen nog dominant kunnen blijven in onze cultuur en door welk paradigma zij zullen worden verdreven, is ook in *Rondo Veneziano* de centrale kwestie, waarin en waaromheen alle stemmen samenkomen en samenklinken. Krol uit een andere, somberder veronderstelling dan Houellebecq: de natuurwetenschappen kunnen, net als de Griekse cultuur, verdwijnen in het woestijnzand van chaos of islam. Het wordt verder aan het oordeel van de lezer overgelaten of die zich ook nog wil herinneren dat Krol al lang voordat Houellebecq dat deed, romans schreef waarin wetenschap en seks een sterke mix vormen. Wie daar oog voor heeft, kan *Rondo Veneziano* als geheel zien als een poging van Krol zich te meten met de succesvolle roman van Houellebecq.

60.000 uur, een autobiografie

Publicaties die competitief zijn, zonder dat de beconcurrerende schrijver erin genoemd wordt, zijn het essay *Hoe ziet ons wezen er uit?* en Krol's terugblik op zijn jarenlange werk in de olie-industrie *60.000 uur, Een autobiografie. Hoe ziet ons wezen er uit?*, een brochure van nog geen tien pagina's tekst, valt alleen al op

grond van de titel te zien als een commentaar op het groots opgezette filosofische chef d'oeuvre van Harry Mulisch, *De compositie van de wereld*, eveneens in 1980 verschenen. Dat Krol zoveel beknopter kan zijn, komt doordat hij - anders dan Mulisch - niet eerst zo ongeveer de hele geschiedenis van de filosofie omspit. Geschiedenis lijkt maar ballast voor hem. Hij gaat direct zelf aan de slag, filosofisch gesproken, en stelt in een algebraïsche formule de waarde van een mens vast.

60.000 uur is het boek waarin Krol uiteenzet wat hij al die in de titel genoemde uren, dagen en jaren in dienst van de Nederlandse Aardolie Maatschappij in Assen, Groningen, op en rond het gasveld van Slochteren dus, gedaan heeft. Dat boek zou hij geschreven hebben om zijn dochter duidelijk te maken wat hij deed in de tijd dat hij niet thuis was. Maar het valt ook te lezen als, of liever: de ambitie achter dit boek lijkt ook te zijn geweest: lezers laten zien dat het verhaal van je werkzame leven geen zesduizend bladzijden hoeft te beslaan, zoals in *Het bureau van J.J. Voskuil*, maar dat dat net zo goed (en zelfs beter) in honderd bladzijden kan. Daar komt bij dat het zeker nooit Krols ideaal is geweest romans te schrijven als *Het bureau*, waarin niets afwijkt van de werkelijkheid. Terwijl er anderzijds geen schrijver is die zo'n scherp beeld, maar vooral ook zo'n scherpe analyse, heeft weten te geven van het werken in een bedrijfsorganisatie als Krol, in bijvoorbeeld *Het gemillimeterde hoofd*, *De chauffeur verveelt zich* en *In dienst van de 'Koninklijke'*.

In *De schrijver, zijn schaamte en zijn spiegels*, zijn grote essay over het schrijven, heeft hij behartenswaardige woorden aan deze zaak gewijd. Hij heeft het dan over geniale, middelmatige en goeie schrijvers. Een schrijver die niet afwijkt van de werkelijkheid, noemt hij middelmatig; geniaal noemt hij iemand die zo beknopt mogelijk schrijft, van top naar top. Maar goed zijn zij geen van beide: de een is te gemakkelijk te begrijpen, de ander is te onbegrijpelijk. De goeie schrijver vergelijkt hij met een drietrapsraket: die begint geniaal, schrijft vervolgens flink wat middelmatigs en vindt tenslotte "*een gepast publiek dat hem niet helemaal begrijpt, maar zijn kunsten waardeert.*"

Ironisch genoeg is Hoe ziet ons wezen er uit? derhalve geen goed boek, want het is geschreven door iemand voor wie de beknoptheid van de formule het hoogste ideaal lijkt, een geniale schrijver dus, volgens Krols eigen definitie. 60.000 uur is volgens deze redenering eerder een middelmatig boek, omdat het niet zozeer de formulering biedt van een idee of de oplossing van een probleem, maar de beschrijving van iemands werkzame leven.

Er zit iets eigenaardigs in deze behoefte om zich merkbaar te meten met anderen in plaats van zich superieur als autonoom talent te presenteren, zeker voor een schrijver die toch al de nodige waardering heeft ondervonden. Over kritieken en prijzen die hem ten deel zijn gevallen, heeft Krol niet te klagen - hooguit over de publieke belangstelling, al klinkt er wel enige trots door in zijn opmerking dat zijn lezers een soort splinterpartij vormen: niet het grote leespubliek, maar een harde kern van kritische belangstellenden. Schrijvers als Calvino, Kundera, Houellebecq, Mulisch en Voskuil daarentegen hebben wel met hun werk een groter publiek bereikt, en dat steekt kennelijk toch meer dan men uit de waardering voor het kleine aantal trouwe lezers zou opmaken. Het moet Krol oprecht hebben verbaasd dat deze schrijvers zoveel meer publiek succes hebben weten te boeken dan hij, terwijl zijn werk in zijn ogen niet voor het hunne onderdoet, noch in kwaliteit noch in originaliteit.

Eerzuchtige personages: genie, messias, scharnierpunt

Behalve de schrijver zelf zijn ook zijn personages niet vrij van eerzucht en van de behoefte zich met anderen te meten en hen te overtreffen, niet alleen op het gebied van de literatuur, maar ook in wetenschap, techniek en sport. In de sterk autobiografische roman *Het gemillimeterde hoofd* vertelt Krol dat zijn vader bij hem al vroeg het zaad van de eerzucht had gezaaid door, toen de

zoon nog maar drie jaar was, te roepen: *“het is geweldig - hij zet de [schaak]stukken precies zoals ze staan moeten.”* En de verzonnen vader in *Een schaaknovelle* ziet voor zijn zoon nu eens een toekomst op de Technische Hogeschool in Delft, dan weer roemt hij hem als *‘de nieuwe Slauerhoff’*.

Elders vertelt Krol dat zijn vader hem in zijn jeugd geregeld het wiskundig genie B.L. van der Waerden ten voorbeeld had gesteld en dat hij daarom geprobeerd heeft zich zowel aan diens genialiteit als aan diens gebreken te spiegelen:

Deze Van der Waerden werd mij beschreven als iemand die niet bepaald een groot spreker was en ik heb daar als kind uit afgeleid dat je, als je het ver wilde schoppen, beslist niet de gave van het woord diende te hebben. Verder was wiskunde, volgens mijn vader, een vak dat ook door amateurs kon worden beoefend en vaak ‘met groot succes’. Ik heb dit in mijn oren geknoopt en die knoop, moet ik zeggen, is er nooit meer uit gegaan. [...] hoe slechter ik spreek, hoe beter ik schrijf - is lange tijd mijn leefregel geweest.

Deze identificatie is ook doorgedrongen in een enkel verhaal van Krol: zo vreest de hoofdpersoon van het verhaal *‘Eenvoudige lichaamsuitbreidingen’* (in *Halte*

opgeheven) dat alles wat hij in zijn leven zal doen en laten, veroorzaakt zou kunnen zijn door het feit dat hij een bepaalde passage in het boek Algebra van deze zelfde Van der Waerden niet begrepen zou hebben. Is Van der Waerden de ene keer een rolmodel, de andere keer is hij een onoverwinnelijke barrière op de weg naar erkenning van genialiteit.

Andere personages spiegelen zich in meer positieve zin aan wiskundige en andere genieën (in *Het gemillimeterde hoofd* en in *De vitalist* bijvoorbeeld), zij zijn ervan overtuigd een nieuw type mens te zijn, een scharnier (met name Robert Roffel in *Een Fries huilt niet*) of dromen ervan dat ene boek te schrijven “*waardoor de wereld zich omgooit in z'n slaap*” (Pipper in *Rondo Veneziano*).

En wat te denken van de behoefte een Messias te zijn (al is het dan een Messias die achter de meisjes aan zit) van de hoofdpersoon in *De zoon van de levende stad*? Of van de ambitie de hele wereld te automatiseren van die in *De chauffeur* verveelt zich? De laatste slaagt weliswaar niet in zijn plan, maar de eerste wel; althans: hij komt ver. Als die een keer, rond een kampvuur, zijn ideeën over de wereld onder woorden brengt, reageert de beheerder van de kampeerboerderij:

‘Dat vind ik [...] het mooist van deze avonden, dat je altijd weer andere mensen ontmoet en hoort wat ze zeggen.’ ‘Wat u daar zegt’ zei hij tegen mij, ‘dat heb ik nog nooit gehoord. Hoe oud bent u.’ Ik noemde mijn leeftijd. Hij zei dat hij nog nooit iemand had ontmoet, zo jong en tegelijk zo... groot.

Anderen reageren ook op de uitgesproken ideeën:

Een oudere vrouw vroeg me wat er van de wereld terecht moest komen, als alle mensen dachten zoals ik. Ik antwoordde dat het niet mogelijk was dat alle mensen ‘zo dachten’. ‘Eén is voldoende’ zei ik, ‘als hij maar kracht heeft.’ ‘Wat is kracht.’ ‘Kracht’ zei ik, ‘is het aantal mensen dat naar je luistert’. ‘Het woord’ voegde ik er snel aan toe.

Onder deze toon van beheersing gaat trots schuil, eerder nog dan eerzucht. Trots, omdat er niet meer iets hoeft te worden nagestreefd, maar omdat een ideaal bereikt lijkt. Zo vergaat het een genie: dat wordt ontdekt. Intussen blijkt in dit verhaal niets van de behoefte om via slecht spreken een goed schrijver te worden. In *De zoon van de levende stad* heeft de hoofdpersoon nog niet ontdekt dat hij beter schrijver kan zijn dan spreker, beter iemand die via de omweg van het boek met zijn publiek in contact treedt dan in een directe, lijfelijke confrontatie.

Ambities genoeg, eerzucht genoeg, ook bij de personages van Krol. Zo mag Pipper in *De ziekte van Middleton* vooral te boek staan als iemand die geobsedeerd is

door grote vrouwenborsten, een even grote obsessie vormt voor hem de Katalogus, waaraan hij voortdurend werkt, niets minder dan een model van de wereld en van onszelf, zoals hij het noemt. Een nog ambitieuzer project dan De compositie van de wereld, lijkt mij, vooral omdat het model in één schema moet worden weergegeven. Pipper droomt ervan dat dat schema ooit in alle scholen over de hele wereld een plaats krijgt naast de kaart met het Periodiek Systeem der Elementen, zodat ieder kind geregeld 'een uurtje Pipper' krijgt.

Niet op alle terreinen zijn de personages van Krol even eierzuchtig. Niet of nauwelijks bijvoorbeeld op het terrein dat vanaf zijn debuut, De rokken van Joy Scheepmaker, zo'n opmerkelijke rol speelt in zijn verhalen en romans: het dagelijks werk. Zijn personages willen wel deel uitmaken van een groter geheel, bij een bedrijf werken, opdracht krijgen tot onderzoek, tot het doen van berekeningen..., maar het zijn geen carrièremakers, laat staan carrièreplanners; hun grootste ambitie is dat zij functioneren, zinvol functioneren. En als hun functioneren achteraf tot vrijwel niets geleid blijkt te hebben (zoals aan het einde van 60 000 uur), dan is het ook goed. Er zijn voor hen kennelijk belangrijker zaken dan werk.

Het belangrijkste wat hun in hun werk overkomt - maar dat is eerder de vervulling van een droom dan van een ambitie - is dat ze naar het buitenland worden overgeplaatst. In De chauffeur verveelt zich wordt zo'n overplaatsing becommentarieerd met:

Gelukkige, vertrouwde wereld waarin ik functioneerde! Voor het eerst in mijn leven wist ik wat ik ging doen en ik ervoer dit als: net zo te zijn als andere mensen.

Ik liep voorbij het ministerie van buitenlandse zaken, waar een man naar buiten kwam, met een koffertje, hij had haast, riep een taxi aan voor Schiphol.

Op hem leek ik. [...]

Maar is dit eierzucht? Willen lijken op anderen? Zeker niet. Zo iemand is een prettige collega, een nuttige werknemer, of wat ook maar, maar de ambities die hij intussen koestert, zijn andere. Er wordt over een personage wel eens verteld dat hij op het Hoofdkantoor komt, maar de mensen aan de top krijgt hij nooit te zien. En de lezer dus ook niet. Dat klinkt, zo geformuleerd, misschien Kafkaiaans, maar ik bedoel dat zij helemaal geen behoefte hebben om de mensen aan de top te zien. Zij hebben het volste vertrouwen in het systeem en in hun functioneren daarin.

Hierin verschillen Krols hoofdpersonen van die van Voskuil. Waar Maarten

Koning in Het bureau meer en meer vergroeid raakt met het systeem (leiding geven, publiceren, redigeren), daar zijn de personages bij Krol zich ervan bewust dat een al te grote vereenzelviging met het systeem slecht is voor hun werkelijke ambities. Maarten Koning is zich daar ook wel van bewust, maar diens ambities raken in een spagaat: hij wil leiding geven en tegelijk wil hij zich verzetten tegen het systeem waarbinnen hij leiding geeft. In een dergelijke spagaat komen de personages bij Krol niet terecht. Althans niet in hun werk.

De duidelijkste vorm van verzet tegen het systeem van Maarten Koning is dat hij weigert een proefschrift te schrijven, ook al weet hij dat dat nadelig is voor zijn carrière. In het werk van Krol gebeurt eerder het omgekeerde. Daar loopt nogal eens iemand naar de universiteit met een scriptie die zijn genialiteit zou moeten bewijzen, zonder dat hij voorafgaande studieonderdelen heeft gevolgd of daarin is getentamineerd. Plannen voor een proefschrift, idem. Daar komt bij dat academische erkenning (anders dan bij Maarten Koning) voor hun dagelijks werk van geen enkel belang is. Als zij nul op het rekest krijgen, richten zij hun ambities gewoon op iets anders.

Zo weet Pipper, in *De ziekte van Middleton*, met zijn *Katalogus* nog wel een beurs te verwerven van een Amerikaanse universiteit, maar als hem later duidelijk wordt dat niemand daar in zijn project geïnteresseerd is, laat hij het voor wat het is. Wij lezen er niets meer over en Pipper lijkt ook heel tevreden met de kaart die het boek als bijlage afsluit: van alle plaatsen ter wereld waar hij geweest is. Dat uurtje Pipper komt er niet, zeker niet wereldwijd, en hij is er geen moment rouwig om.

De enige uitzondering in dit verband is de hoofdpersoon van *Rondo Veneziano*, ook Pipper dus: die blijkt zo gevoelig voor academische erkenning dat hij in het verleden al eens door fraude een titel heeft weten te bemachtigen. Maar het helpt hem niet, want in het gezelschap van de groten der wetenschap waarin het verhaal zich afspeelt, moet hij pijnlijk constateren dat hij er de enige is zonder doctorsgraad. Er is voor hem maar één weg waarlangs deze pijn kan worden omgezet in een geluksgevoel en dat is dat zijn kwaliteiten erkend worden buiten de wetten van de academische hiërarchie om: dat men hem ziet en bewondert als een genie.

Rondo Veneziano is een roman die bol staat van ambities en eerzucht: we struikelen erin over de topwetenschappers, die elkaar bij voorkeur de loef afsteken en over partners die klagen over de lusten en lasten van de roem. Wetenschap wordt in deze roman voorgesteld als één grote competitie. Wie denkt

dat iemand alleen maar uit nieuwsgierigheid wetenschappelijk onderzoek zou doen, wordt uit de droom geholpen. Krol schrijft:

[De] werkelijke drijfveren liggen dieper en heten: eerezucht, naijver, roem. De noodzaak nummer een te zijn, nummer twee telt immers niet mee. [...] wat de onderzoeker werkelijk drijft is nu juist het diepe verlangen opgenomen te worden in de lijst der onsterfelijken, in de geschiedenis der mensheid een naam, een mijlpaal, een jaartal te zijn.

Dezelfde ambities dus die Krol er als schrijver op na lijkt te houden – hij wil geen nummer twee zijn.

Uiteindelijk vormen Pippers gedachten aan officiële academische erkenning in deze roman dan ook een rookgordijn voor een veel hogere ambitie: hij haakt niet naar de roem die tijdelijk is, maar naar eeuwige roem, voorbij de grenzen van zijn eigen tijd. De benaming genie lijkt daarvoor nog te alledaags. Net als Robert Roffel in *Een Fries huilt* niet wil ook hij een scharnierpunt zijn:

En dan niet als een Napoleon, of een Hitler, of een Churchill of een Contarini, maar zonder publiek, bij het licht van een kaars. Dat je dat ene boek schrijft waardoor de wereld zich omgooit in z'n slaap. Een Newton. Een Erasmus. Een Petrarca. Een Maxwell. Een Stendhal.

Het paradoxale ideaal: in de schijnwerpers en toch onzichtbaar

Deze drang om een naam en een jaartal te zijn regeert ook het denken van Gijs Kaasschieter in *Een schaaknovelle*. Dit boek valt wel in verband te brengen met *Schachnovelle* van Stefan Zweig en *De verdediging* van Vladimir Nabokov, maar daarmee lijkt Krol in dit geval niet direct hebben willen concurreren. De inzet van zijn novelle is allereerst die van de hoofdpersoon, pas in tweede instantie die van de schrijver. Toch wil ik beider ambities wel met elkaar verbinden, omdat Gijs Kaasschieter hierin verwant is aan verschillende andere personages in het werk van Krol, waardoor de indruk ontstaat dat wat deze personages voor zichzelf willen, ook een diepe wens is van hun geestelijke vader.

Gijs Kaasschieter is iemand die de roem tegelijkertijd zoekt en hem wil ontvluchten; nog wel vlak voordat hij als jong schaakgenie op het punt staat wereldkampioen te worden. Hij wil zijn roem liever niet delen met het bij zijn wedstrijden aanwezige publiek, maar wel met de hele in schaken geïnteresseerde mensheid; niet per se in zijn eigen tijd, maar later, als een hoogtepunt in de schaakgeschiedenis. Liever dan op een bepaald moment de beste te zijn, wil hij te boek staan als speler van op zijn minst één onsterfelijke wedstrijd.

Het boek begint met het volgende dilemma:

Gijs Kaasschieter wist niet wat hij prefereerde: winnen en op de schoulers gaan, of verliezen en met rust gelaten worden. Het liefst wilde hij winnen en met rust gelaten worden.

En het eindigt met een gesprek van Gijs met zijn vader over onsterfelijke schaakpartijen - een meisje had hem namelijk ooit gezegd dat één onsterfelijke partij meer waard was dan honderd schaakkampioenen. Zij gaan dan na welke partijen als onsterfelijk te boek staan. Eerst noemen zij die van Andersen tegen Kieseritsky, in 1851, die wel wordt beschouwd als het prototype. Daarna volgt nog een hele rij. Het gesprek van vader en zoon eindigt met de opmerking van Gijs:

‘En dan heb je nog de onsterfelijke partij van Kaasschieter...’

‘Ik begrijp wat je bedoelt,’ zei zijn vader. ‘Die is er nog niet.’

De zoon stak een wilde havanna op. [...]

‘Ik zoek een Kieseritsky.

Meer dan de wens van een sporter is het een artistieke wens. Het is in dat verband niet zonder betekenis dat de initialen van Gijs Kaasschieter dezelfde zijn als die van zijn geestelijke vader, Gerrit Krol.

Door dit verhaal in de wereld van de sport te situeren, de wereld waarvan iedereen weet dat sneller, beter, hoger en verder er de regels van uitmaken, maakt Krol duidelijk dat het hem uiteindelijk om iets anders gaat. Dat blijkt ook op andere plaatsen in zijn werk waar sport ter sprake komt.

Hoogspringer

Een vroeg voorbeeld daarvan is het verhaal ‘*De meesterspringer*’ in Kwartslag, over iemand die zijn woonkamer heeft omgebouwd tot een gymzaal, inclusief wandrekken, rekstok, springmat enzovoort. Hoger wil hij, steeds hoger, voorlopig met zijn vrouw als enige publiek. Maar als die zijn maniakale gymactiviteiten niet langer verdraagt, gaat zij ervandoor. Dat deert hem aanvankelijk niet, want ook zonder publiek gaat hij door, met steeds hogere sprongen. Pas als het een keer

mislukt en de lat breekt, stopt hij met hoogspringen en ontmantelt hij de gymzaal, waarna zijn vrouw weer terugkomt. Haar aanwezigheid is voor hem belangrijker dan het blijven navolgen van een doel dat hij nooit blijkt te kunnen bereiken.

Dat is een patroon dat vaker in het werk voorkomt: dat de grote ambities uiteindelijk moeten wijken voor huiselijk leven. Of op zijn minst dat zij in een huiselijke sfeer gestalte krijgen. Dat geldt voor de hoofdpersoon in *De chauffeur* verveelt zich als zijn scriptie over logica niet geaccepteerd wordt, waarop hij besluit de hele logica links te laten liggen. Dat geldt ook voor Gijs Kaasschieter, die meer dan van zijn veelal snelle overwinningen geniet van de sfeer van sigarenrokende mannen of van het zien van schemer over de velden buiten. De onsterfelijke partij waarvan hij droomt, wil hij daarom niet spelen op een officieel toernooi, maar ergens in een oud Cubaans schaakcafé waar nog de sfeer van het vroegere schaakgenie Capablanca hangt. Zijn eerzucht is in zijn tegendeel verkeerd, is opgegaan in sfeerzucht en neigt naar melancholie. Wijst bij eerzucht alles in één richting, melancholie wordt door Krol in verband gebracht met: *“het ontbreken van richting of wil.”* Ook de ambities van Krols personages komen dus, net als die van Voskuils Maarten Koning, maar op een ander niveau, in een spagaat terecht.

Ook in *Het gemillimeterde hoofd* heeft Krol over hoogspringen geschreven, nu in een terugblik van de hoofdpersoon op zijn militaire-diensttijd:

Ik heb een herfst en een winter mijn avonden gegeven aan het hoogspringen, aan de sprong. In Leeuwarden, elke avond van negen tot tien gesprongen en me voorbereid, in een gymnastieklokaal achter de hangars, gesprongen en me voorbereid, elke avond met de lat, elke week een centimeter hoger totdat ik mijn training beëindigde en mijn sprongkracht aanwendde tot een sprong natuurlijk naar heel iets anders: mijn eigen ziel, mijn schrijverij.

Hoogspringer2

Opnieuw geeft iemand van de ene dag op de andere het hoogspringen eraan om een belangrijkere ambitie te volgen, het schrijven in dit geval. Dat lijkt het ideaal

te zijn. Zoals de opdracht die Pipper krijgt aan het eind van *Rondo Veneziano* aan diens ideaal moet beantwoorden: hem wordt gevraagd de notulen van het wetenschappelijk symposium om te werken tot een roman. Het ligt voor de hand dat dit een roman moet worden in de geest van *Omhelzingen*: één waarvan de constructie tevens kan gelden als de elegante, want esthetische oplossing van een wetenschappelijk probleem.

Een laatste tekst waarin het over de ambities van een hoogspringer gaat, is het gedicht 'Fosbury-flop' in de bundel *Geen man, want geen vrouw*, over de bekende hoogspringer die in 1968 op de Olympische Spelen in Mexico goud won. Met het bereiken van dit hoogtepunt lijkt Fosbury niet direct op de andere hoogspringers of bijzondere sporters in het werk van Krol. Maar in een ander, belangrijker opzicht heeft hij iets gerealiseerd waarvan de personages in het werk van Krol, en ook de schrijver zelf, vooral dromen: Fosbury haalde zijn Olympische overwinning met een onvergetelijke sprong, waarvan het publiek aanvankelijk niets begreep (die eigenlijk onmogelijk was, of die hem op zijn minst veel minder hoog zou brengen dan de gewone Schotse sprong), maar die men wel moest waarderen, omdat hij er alle anderen mee versloeg.

Net als allerlei genieën in de wetenschap en net als geniale schakers is Dick Fosbury erin geslaagd van zijn daad een historische datum te maken: 'Mexico 1968 Fosbury'. Niet door die Olympische titel, maar doordat nadien iedereen sprong zoals hij: na een kwartslag achterover de lat over.

Die kwartslag... daarin moet Krol zich aan Fosbury verwant hebben gevoeld. In zijn literaire werk speelt dit begrip op verschillende niveaus een rol: als titel van zijn eerste verhalenbundel (Kwartslag); later vooral als een cruciaal vertelprincipe: dank zij snelle wendingen (van concreet naar abstract, of omgekeerd) openen nieuwe passages in Krols werk nieuwe perspectieven; voor het eerst (en nog een beetje traag, namelijk niet per alinea, maar per genummerde paragraaf) in *Het gemillimeterde hoofd*. Meer en meer maakt Krols vertellen sindsdien voortdurend draaibewegingen à la Fosbury. Of men dit nu 'kwartslag' noemt of 'scharnier', het gaat altijd om iets dat beweging en balans tegelijk is. Krol zou wel de Fosbury van de literatuur willen zijn, lijkt het. Dan moet 'Querido 1967 Krol' staan voor *Het gemillimeterde hoofd* als "dat ene boek [...] waardoor de wereld zich omgooide in z'n slaap." Een kwartslag die zelfs nog een jaar eerder werd gerealiseerd dan die van Fosbury.

Pas wie zoiets bereikt heeft, kan ondergaan in de anonimiteit. Zo schrijft Krol

over Fosbury dat die snel na zijn winnende sprong onzichtbaar is geworden. Hij zou zijn ondergedoken in het Nederlandse Oudewater en vervolgens zijn gaan wonen in Ketchum, Idaho, “*waar hij een ingenieursbureautje heeft en niemand hem kent als hoogspringer.*” Of dit helemaal klopt, is niet zo belangrijk. Fosbury woont inderdaad in Ketchum, maar dat niemand hem daar kent als hoogspringer, kan elke Googelaar bestrijden. Wel is het zo dat hij zich ver van de wereld van de roem heeft teruggetrokken, en daar gaat het uiteindelijk om. Wat van hem is overgebleven, is zijn kunstwerk, de unieke, winnende sprong, op één toernooi.

Beroemd, maar ook vrijwel anoniem. Zoals Gijs Kaasschieter in een Cubaans schaaakcafé of de schrijver die Pipper in *Rondo Veneziano* noemt als zijn grote voorbeeld in de tijd dat hij begon te schrijven: B. Traven, veelgeprezen, maar altijd erin geslaagd buiten de publiciteit te blijven:

Het leek mij zinnig. Een schrijver te worden van succesvolle romans die over de hele wereld gelezen zouden worden terwijl - en daar ging het mij om - niemand wist wie de auteur was.

[...]

Aanwezig voor iedereen en toch onzichtbaar.

Al in *Het gemillimeterde hoofd* schreef Krol dat een schrijver niet in contact moet treden met de mensen. “*Het schrijven, dát is zijn contact met de mensen.*” Vele jaren en vele romans later is hij nog steeds die mening toegedaan: de goede schrijver is iemand die geheel is opgaan in zijn hooggeprezen werk. Geprezen en afwezig, dat is uiteindelijk Krol's grote, paradoxale ambitie. Zijn streven, maar ook zijn uitgangspunt. Wat dat betreft lijkt zijn hele schrijverscarrière wel een constructie van de eeuwige terugkeer.

—

Over de auteur:

Dichter en letterkundige Ad Zuiderent studeerde Nederlands Taal- en letterkunde aan de Universiteit van Amsterdam.

Van 1969 tot 1975 was hij docent Nederlands aan de Christelijke Scholengemeenschap Buitenveldert, de volgende vier jaar gaf hij Moderne Nederlandse Letterkunde en Vakdidactiek aan de Lerarenopleiding VL-VU, Amsterdam en van 1976 tot en met 1978 doceerde Zuiderent Poëzieanalyse aan de opleiding Nederlands MO-A van het Nutsseminarium, Amsterdam.

In 1979 trad hij in dienst bij de Vrije Universiteit, Amsterdam als universitair docent Nieuwe Nederlandse Letterkunde aan de Vrije Universiteit. In 1989

promoveerde hij aan de VU tot doctor in de letteren op het proefschrift *Een dartele geest, Aspecten van 'De chauffeur verveelt zich'* en ander werk van Gerrit Krol.

Zuiderent is naast letterkundige tevens dichter. Sinds 1966 publiceerde hij gedichten in literaire tijdschriften, zoals Merlyn, Raster, Soma, Maatstaf, De Revisor, Tirade, Nieuw Wereldtijdschrift. In 1968 debuteerde hij met de bundel *Met de apocalyptische mocassins van Michel de Nostredame op reis door Nederland*, waarin hij de door hem beleefde watersnoodramp van 1953 door middel van montagetechnieken in apocalyptische beelden bezweert.

Zowel in zijn deze eerste bundel als in *De afstand tot de aarde* (1974) is Zuiderent bewust bezig de chaotische werkelijkheid te herscheppen in een nieuw universum, daarbij opnieuw experimenterend met de taal en toont zijn poëzie verwantschap met dichters als Lucebert en Ten Berge. In zijn derde bundel, *Geheugen voor landschap* (1979), vindt hij meer aansluiting bij dichters als Nijhoff, Bloem en Nescio.

Voor zijn bundel *Natuurlijk evenwicht* (1984) ontving Zuiderent de Jan Campertprijs. Zuiderent recenseerde proza voor het dagblad Trouw (1968-1976) en poëzie voor resp. het weekblad De Tijd (1980-1990) en het dagblad Trouw (1990-1992). Hij werkte incidenteel ook mee aan de dag- en weekbladen NRC Handelsblad, de Volkskrant, Vrij Nederland en De Nieuwe Linie.

Ad Zuiderent was tot maart 2009 werkzaam als universitair docent Nieuwe Nederlandse Letterkunde aan de Vrije Universiteit, Amsterdam.

—

Het bovenstaande verhaal is gepubliceerd in:

Bart Vervaeck & Ad Zuiderent (Samenstelling en inleiding) Gerrit Krol: *Werken op het snijpunt*

Rozenberg Publishers 2007 ISBN 978 90 5170 849 3

—

Mei 2010: Ad Zuiderent - *Van Korreweg naar Korreweg* - ter gelegenheid van de 75ste verjaardag van Gerrit Krol

Gerrit Krol woonde als jongen op de Korrewegin Groningen en na vele omzwervingen woont hij daar nu weer. Dit biografische boek beweegt zich in tekst en beeld van de straat van zijn jeugd naar de straat van nu, langs de plaatsen waar hij heeft gewoond en geschreven - van Purmerend tot Lagos. De

onderwerpen die aan bod komen zijn: familie, vriendinnen, vrienden en collega's, literaire contacten, de automatisering en olie-industrie, zijn fascinatie voor Marsman, Nietzsche en zen, maar ook kunst, pornografie en politiek.

Een encyclopedie van een schrijversleven, met een schat aan nieuwe gegevens en veel onbekende foto's.

Querido (Amsterdam) - ISBN 978 90 214 3787 3

Carl Cederström ~ Ons geluksideaal - Een nieuwe blik op een versleten idee

Carl Cederström - Ills.

Joseph Sassoon Semah

Carl Cederström, auteur van *The Wellness Syndrome* en *'Desperately Seeking Self-Improvement'* onderzoekt in *Ons Geluksideaal - Een nieuwe blik op een versleten idee* onze opvattingen van geluk. Hij omschrijft het geluksideaal als een expressie van wat mensen wensen en verlangen als het gaat om het goede leven.

Het geluksideaal bereikte zijn hoogtepunt in de jaren zestig met de Oostenrijkse psychoanalyticus Wilhelm Reich en zijn onconventionele interpretatie van seksuele driften. Reich combineerde de eis om authentiek te zijn met de voorwaarde van seksueel genot: het ideaal van seksuele en existentiële bevrijding. Het ideaal dat dat het rijke Westen nu al bijna een eeuw beheerst zijn weliswaar geworteld in het begin van de twintigste-eeuwse Europese psychiatrie, en de tegencultuur van de jaren dertig, maar leidt alleen tot de huidige hedonistische consumentencultuur. Authenticiteit, genot, narcisme en zelfontplooiing vormen het hart van dit geluksideaal, en voor ons geluk zijn we zelf verantwoordelijk.

Multinationals en reclamebureaus dringen ons levens op die steeds meer onbevredigend, onzeker en narcistisch zijn. Zelfontplooiing werd decennia later niet een doel op zich maar een manier om je eigen marktwaarde te vergroten. Trainingscentra leerden grote groepen mensen hoe ze persoonlijke bevrijding konden combineren met financieel succes. Grote ondernemingen ontleenden inspiratie aan de 'human potential movement'. Dit specifieke geluksideaal werd opgenomen en verwerkt in bedrijfsculturen. De grens tussen productie en consumptie aan de ene kant en het streven naar geluk aan de andere kant vervaagden. Geluk kon via werk worden bereikt.

Cederström vraagt zich af of nu, in een tijd van schaarste en onzekerheid, andere alternatieven zijn te bedenken voor een zinvol geluksideaal.

Hij sluit zijn boek optimistisch en ietwat hoogdravend af: "In plaats van geluk te definiëren in individualistische termen en waanvoorstellingen, zullen we het in de toekomst moeten zien als een collectieve strijd van toewijding aan de waarheid."

Tegenover het hedonisme en individualisme van de vorige generaties stelt Cederström een andere visie op het goede leven, gekenmerkt door een grotere betrokkenheid bij de wereld. Als we ons laten leiden door liefde, vriendelijkheid en solidariteit kunnen wij onszelf en onze maatschappij opnieuw uitvinden.

Carl Cederström is verbonden aan de Stockholm Business School.

Carl Cederström - Ons Geluksideaal - Een nieuwe blik op een versleten idee. Ten

Have, Amsterdam, 2018. ISBN 9789025906740

Linda Bouws - St. Metropool Internationale Kunstprojecten